

A víz az élet forrása

Tudományos megfigyelések bizonyítják, hogy az ember víz nélkül általában 72 óra, azaz három nap alatt a kiszáradás következtében életét veszíti. A víz nélkülözhetetlenségét jelzi, hogy az emberek igyekeztek településeiket folyóvizek közelében létrehozni.

A víz fontossága miatt minden gazdaság fenntartásában nagy szerepet kapott a kút. A székely falvakban az úgynevezett „életszer” építése a kútásatással és az illemhely megépítésével kezdődött. A kútásás önálló mesterség, gyakorlása nagy szakértelmet igényel. Főként addig volt ez így, amíg lapos rakókövekkel készült el a kút belvilága. A betongyűrűkkel bélelt kutak ásása már egyszerűbb, és napjainkban e kutak száma is csökken, hiszen lassan a legkisebb települések is vezetékes vízzel lesznek ellátva.

Hogy az utókor számára fennmaradjon a régi kútásás technikája, felkerestem a 75 éves Bebi Sándor alsóboldogfalvi lakost, aki aktív kútásóként tevékenykedett a nevezett faluban és Udvarhelyszék több településén. E szakmát nagyapjától, Ötvös Sándortól és néhai édesapjától, Bebi Samutól sajátította el.

Elmondása szerint egy kővel kirakott kút megásásához és kirakásához három személy szükségeltetett. A kút helyének kijelölésénél mindig figyelembe vették a legközelebbi szomszéd kútjának irányát és annak mélységét. Ez biztos irányt adott arra, hogy a talajban hol található vízér. A mélységre azért figyeltek, mert ha mélyebbre ástak a szomszéd kútjánál, a vizet „ellopták”, ami azt jelentette, hogy a víz a mélyebbre ásott kútba özönlött a palaréteg tetején. Sima területen a kút mélysége általában 8 méter kellett legyen, dombosabb udvarokon akár 12 méterig is le kellett ásni.

Ásáskor a gödör átmérője 2 m széles volt. Amint haladtak lefele, a gödör fölé három szarufából készült állványra rögzített csigával, veder segítségével húzták felszínre a kitermelt talajt. Amikor a talaj sárgás, homokos kezdett lenni, azt jelezte, hogy körül-

belül 3 méterre kell még ásni, hogy megjelenjen a víz. A feltörő vizet a csigára szerelt vedrekkel gyorsan ki kellett merni, mert 90 cm átmérőjű belvilágot hagyva a kútban levő mester megkezdte a lapos kövek lerakását. Ennek külső oldalához gubacs-kő támfalat rakott, mely meggátolta a lapos kövek elmozdulását, illetve a gödörfal beomlását. Gubacs-kővel a víz felszínéig rakták a támfalat, hogy a víz tiszta maradjon, azon felül a kirakott fal és a gödör oldala közti területet a kidobott föld visszadobálásával és annak döngölésével biztosították.

Mint minden mesterségnél, a kútásás esetében is megvolt a fortélyja annak, hogy minél több pénzt hajtsanak fel a fősvényebb gazdától, akik még pálinkával sem kínálták a munkásokat. Ilyen volt például az, amikor az első pár liter víz megjelenésekor a gazdától kértek egy poharat, hogy kóstolja meg a vizet. Közben a mester a zsebébe dugott kiskanálnyi sót beletette, felrázta, s amikor a gazda megkóstolta, kérdően nézett rájuk, mit tudnának tenni, hogy a só íze ne érezzen. A kútásók bizonyos összeg és pár liter pálinka fejében megígérték, hogy addig ásnak lefelé, míg eltűnik a sós réteg (ami nem is létezett valójában) s jó íze lesz a víznek.

Egy másik fortélyuk a kútásáshoz való megfelelő hely keresése volt. Ha

a gazda olyan helyre akarta ásatni, ahol tömörebb volt a talaj vagy éppen dombos, hogy ezt a munkások elkerülhessék, azt mondták, hogy ők tudják megkeresni, hol van a talaj mélyén a víz „ere”. A fülükbe „fülhallgatóként” kialakított, meggörbített vékony fűzfavesszőt dugtak, s addig sétáltak az udvaron, ameddig az általuk kiszemelt helyhez értek. Ekkor a főmester felkiáltott: *Hű az áldóját, hogy hallatszik ezen a helyen jó mélyről a víz zúgása!* A gazda örömmel beleegyezett, hogy oda ássák a kutat.

Miután a kútásást befejezték, következett a „kút gárdájának” megalkotása, mely cserefából előre elkészített, megfelelő méretű kávéra szegezett fosznideszkákból állt. Melléje helyezték el a kútgémet, melynek álló része tölgyfából készült. A kút ostorát simára gyalult fenyőfából készítették, s erre szerelték fel a fadongákból készült, abroncsokkal összefogatott vedret. Ma már csak egy létezik ilyen a faluban, mely a Simó Sándor tulajdona. Idővel áttértek a tekerőkarral felszerelt hengeres, majd a kerekesebb kutakra. Mindkettőnek a hengerére lánc volt szerelve, de ezeket már pléhvedrekkel látták el, azzal húzták ki a vizet a kútból. Ilyen típusú kút még sok látható a falvakban, reméljük, a vezetékes víz nem okozza eltűntüket.

Gálfalvi Gábor

*Gémeskút
(Simó Sándor tulajdona)*

